

Justitiedepartementet

Kriminalvården
601 80 Norrköping

Uppdrag till Kriminalvården om förstärkta insatser i arbetet med utslussning

Regeringens beslut

Kriminalvården ska utveckla och förstärka myndighetens arbete med utslussning i syfte att öka klienternas förutsättningar att inte återfalla i brott. I uppdraget ingår såväl den stegvisa utslussning som kan ske inom Kriminalvårdens egna miljöer som den som kan ske genom olika former av vistelser utanför anstalt, bl.a. de särskilda utslussningsåtgärderna. Vidare ingår att utveckla den externa samverkan som sker i utslussningssyfte. Såväl övergången från anstalt till frihet som övergången från övervakning inom ramen för frivården till en tillvaro utan stöd och kontroll från Kriminalvården omfattas av uppdraget.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2018. En delredovisning ska lämnas senast den 31 mars 2017. Av delredovisningen ska framgå vilka insatser Kriminalvården har genomfört under 2016.

Bakgrund

Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) återfallsstatistik återfaller ca 60 procent av de som dömts till skyddstillsyn och 70 procent av de som frigivits från fängelse inom tre år. Det är väl känt att övergången från anstalt till frihet är en kritisk tidpunkt när det gäller risken för återfall. Särskilt fokus behöver därför riktas på Kriminalvårdens utslussningsarbete.

Med utslussning menas att klienterna under en period innan frigivning får större frihet, men med stöd och kontroll från Kriminalvården. Det handlar om att planera klienternas frigivning, men även upphörande av övervakning, på ett strukturerat sätt för varje enskild individ. Genom att Kriminalvårdens resurser används på ett effektivt och för verksamhetens behov väl anpassat sätt har myndigheten inom ramen för sin verksamhet goda förutsättningar att fortsätta att utveckla arbetet med utslussning.

Den häktes- och fängelselagstiftning som trädde i kraft 2011 ger Kriminalvården bättre förutsättningar att förebygga återfall i brott genom att anpassa innehållet i verkställigheten till den intagnes förutsättningar och behov. Av fängelselagen (2010:610) framgår att varje intagen ska ha en individuellt anpassad verkställighetsplan. Syftet är bl.a. att markera betydelsen av att verkställigheten och frigivningsförberedelserna får en individuell utformning. Planen ska omfatta tiden i anstalt men också ha ett framåtsyftande innehåll. För frivårdens verksamhet finns motsvarande reglering i förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder.

Verkställigheten ska utformas så att klienternas anpassning i samhället underlättas. För att Kriminalvårdens klienter ska ha förutsättningar att klara samhällets krav på ett liv utan kriminalitet och droger bör verkställigheten redan från början inriktas på konkreta åtgärder som underlättar övergången från anstalt till frihet. Även den övergång som sker från övervakning till en tillvaro utan stöd och kontroll från Kriminalvården måste underlättas genom att andra aktörer tar vid där Kriminalvårdens uppdrag slutar. Målsättningen måste vara att ingen klient ska återfalla i brott enbart på grund av att dennes frigivning, eller tid efter övervakningens upphörande, inte är tillräckligt välplanerad.

Inom Kriminalvårdens verksamhet ryms en rad åtgärder som syftar till att minska risken för återfall i brott och att, för klienter i anstalt, underlätta övergången från anstalt till frihet. Kriminalvården kan t.ex. inom sin egen miljö successivt slussa intagna till anstalter av lägre säkerhetsklass. 2007 infördes genom ny lagstiftning utökade möjligheter till en successiv utslussning i form av de fyra särskilda utslussningsåtgärderna frigång, vårdvistelse, halvvägshus och utökad frigång. En av målsättningarna med införandet av dessa åtgärder var att ge intagna möjligheter till en förbättrad och mer strukturerad övergång från livet i anstalt till livet i frihet.

Efter införandet av den nya utslussningslagstiftningen skedde inledningsvis en ökning av de påbörjade särskilda utslussningsåtgärderna, men de senaste fem åren har andelen intagna som får del av någon av dessa åtgärder sjunkit kontinuerligt. Enligt Kriminalvårdens årsredovisning 2014 slussades endast 12 procent av de intagna ut via någon av de särskilda utslussningsåtgärderna.

Kriminalvårdens arbete med individualiserade utslussningsplaneringar handlar till stora delar om att väga risker och behov mot varandra. Konstaterade risker i samband med en intagens vistelser utanför anstalt kan i många fall mötas genom riskreducerande åtgärder, som t.ex. olika stöd- och kontrollåtgärder, för att möjliggöra att olika former av utslussning kan komma till stånd.

Enligt normaliseringsprincipen ska Kriminalvårdens klienter ha samma rätt till stöd- och vårdinsatser som övriga medborgare.

Normaliseringsprincipen innebär att det generella ansvar som andra myndigheter har för t.ex. bostad, arbete samt hälso- och sjukvård även gäller Kriminalvårdens klienter. Kriminalvården är således inte ansvarig för att tillgodose klienternas behov av arbete, sjukvård, bostad, m.m. Däremot måste Kriminalvården samverka med andra aktörer.

Kriminalvårdens insatser får inte bli en isolerad företeelse utan måste vara en del i en sammanhållen kedja av åtgärder. Ett effektivt och meningsfullt utslussningsarbete förutsätter därför såväl en målinriktad och effektiv samverkan inom Kriminalvården som mellan Kriminalvården och andra aktörer i syfte att säkerställa att nödvändiga åtgärder kommer till stånd i samband med frigivning eller övervakningens upphörande. Det kan handla om såväl behandling som boende, sysselsättning och försörjning, skuld- och budgetrådgivning, familjerådgivning, m.m.

Närmare om uppdraget

Kriminalvården ska utveckla och förstärka myndighetens arbete med utslussning i syfte att öka klienternas förutsättningar att inte återfalla i brott.

Kriminalvården ska inom ramen för uppdraget verka för att varje klients verkställighetsplan innehåller en konkret utslussningsplanering. För att fler klienter ska kunna bli föremål för utslussningsåtgärder ska Kriminalvården utveckla myndighetens arbete med riskreducering.

Kriminalvården ska intensifiera insatserna i arbetet med de särskilda utslussningsåtgärderna i syfte att öka andelen intagna som får del av dessa.

Kriminalvården ska också se över hur anstaltsorganisationen används i arbetet med att slussa ut klienterna och vid behov utveckla arbetet i detta avseende. Vidare ska Kriminalvården se över och vid behov utveckla hur permissioner används i frigivningsförberedande syfte. Det kan t.ex. handla om hur kontakter med bl.a. frivård, arbetsförmedling, socialtjänst eller andra aktuella aktörer planeras inom ramen för permissionen.

Kriminalvården ska vidare se över och utveckla intagnas möjligheter till deltagande i t.ex. olika behandlingsprogram utanför anstalt och för frivårdens klienter i annan aktörs regi.

Det finns idag ett antal fungerande strukturella samarbeten efter överenskommelser mellan Kriminalvården och ett fåtal landsting och kommuner. Kriminalvården ska inom ramen för uppdraget verka för att fler sådana överenskommelser om samarbete kommer till stånd. Det

innefattar att utveckla överenskommelser även med andra aktörer som t.ex. privata vårdgivare, andra myndigheter och idéburna organisationer samt med socialtjänstens olika verksamheter.

Kriminalvården ska fortsatt utveckla det pågående samarbetet med Arbetsförmedlingen. För att ytterligare stärka klienternas möjligheter till sysselsättning under utslussning, efter frigivning och övervakningens upphörande, finns det anledning för Kriminalvården att utveckla ett konkret samarbete med näringslivet.

Myndigheten ska inom ramen för uppdraget väga in behovet av insatser för de klienter som är i behov av stöd för att lämna kriminella organisationer respektive extremist- och terroristgrupper.

Under uppdragets genomförande ska ett jämställdhetsperspektiv beaktas.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2016 avsatt 25 miljoner kronor fr.o.m. 2016 för att förstärka Kriminalvårdens utslussningsarbete. Tillskottet ger förutsättningar för myndigheten att på ett kraftfullt sätt påbörja en långsiktig utveckling på området.

Kriminalvården ska under arbetets gång dra nytta av de erfarenheter som har gjorts inom ramen för regeringsuppdragen om förstärkt återfallsförebyggande arbete för unga dömda respektive våldsamma klienter (Ju2013/4393/KRIM, Ju2013/4394/KRIM, Ju2013/7450/KRIM).

Brottsförebyggande rådet kommer denna dag att få regeringens uppdrag att följa upp Kriminalvårdens arbete med utslussning.

Morgan Johansson

Helena Lundberg